

שיחה עם נעמי טנהאוזר

אירנה: "קליפות אדומות" הוא פרויקט שהעמדה שלך בו היא כפולה את האוצרת וגם אמנית משתתפת. כיצד היית מתארת את אופיו של הפרויקט מן העמדה הזו?

נעמי: עד כה תמיד הקפדתי לא לקחת חלק כאמנית בתערוכות שאני אוצרת. הפעם הפרויקט הוא מאוד אישי עבורי. ראשית, הסדנה היא מקום שעבדתי בו בצעירותי, ולכן היה לי נוח ליצור בו שוב. שנית, "קליפות אדומות" נולד במידה רבה מתוך עבודותיי, העוסקות כבר הרבה זמן בגוף הנשי. גם כשציירתי נשים מכוסות, הן תמיד היו מאוד גופניות. היום אני מציירת את עצמי, ואת הבגדים שאני לובשת. כל מפגש של הבגד עם הגוף מעניין אותי. לפרויקט הגעתי מצד אחד כאמנית ומצד שני כחלק מקבוצה של אמניות שלהרגשתי כולן בה מתמודדות בדרך כלשהי עם הנושא. האוצרות שלי כאן ממשיכה את הברור שלי את הנושא כאמנית. היא מאפשרת לי להמשיך את הברור הרעיוני גם דרך אמנותן של אמניות אחרות. התערוכה "שיער", שאצרתי בשנת 1997 בבית האמנים בירושלים, התחילה אף היא מעבודות שלי של כיסויי שיער אצל נשים. אז הבנתי עד כמה השיער הוא נושא מרכזי ועמוק בתרבות, ויזמתי תערוכה שהשתתפו בה 16 אמנים ואמניות שהציגו היבטים שונים של העניין בשיער. עיסוק בגבריות, בנשיות ובתמות של הבזוי, הדחוי, הלא נעים והמודחק. גם בתערוכה זו אני מנסה להעלות את ההיבטים המודחקים והבזויים לעתים עבור הנשים עצמן.

אירנה: כיצד את מסבירה את החלטתך לבחור הפעם רק באמניות ולא באמנים, הרי ניתן לראות בזה אקטים של הדרה ושל הנצחת הדיכטומיה אישה גבר.

נעמי: אני באמת מרגישה שלגבר קשה להיכנס לחוויית הגוף הנשי. זה אמנם מאוד מעניין כשלעצמו, אך זו חוויה אחרת. אני מנסה לבדוק את חוויית הגוף הנשי מנקודת המבט של האישה, ורציתי לא להתפזר אלא להתמקד: לא הזמנתי אמניות באשר הן, אלא כאלו שהתחברתי אליהן באופן רעיוני ורגשי כי חשבתי שהן מתמודדות באמנותן עם אותו קושי של הגוף. כל אמנית בפרויקט מבטאת גישה אחרת לנושא. דרכן אני מבררת סוגיות מורכבות, ומן הבחינה הזו האוצרות עבורי היא תהליך עמוק ומתמשך הכולל דיונים, שיחות והתלבטויות בין האמניות לביני.

אירנה: במעבר אליך כאמנית, האם תוכלי לספר כיצד נולדו הקומפוזיציות והדימויים בהדפסים שלך? למעשה הם כולם דיוקנים עצמיים, ורובם נבנים על המתח שבין הגוף לבגד, בין הגוף והטקסטורה. חלקם הם מעין פרטומות בלי ראש, ואזור החזה הופך למעין ראי הנפש.

נעמי: במשך עשרים שנה ציירתי נשים מהמגזר החרדי ומהמגזר הפלסטיני, שהן תמיד לבושות ומכוסות, ולא ידעתי למה. רק שאלות שיניב שפירא שאל בתערוכה "שיבולת", שהצגתי בשנת 2006 במשכן לאמנות עין חרוד, הביאו אותי לחשוב שאני למעשה מציירת את עצמי, את אותה ילדה מפוחדת הסגורה בלבוש ובמערכות ממשטרות. אז החלטתי שהגיע הזמן לצייר בגוף ראשון את עצמי, לעתים בבגדים, לעתים בלבוש חלקי. גם העניין של הגיל שיחק תפקיד: העובדה שכבר לא הייתי צעירה פתר עבורי את הבעייתיות של הצגת גופי בפני עצמי ובפני העולם כאובייקט מיני, ומבחינה צורנית, בגוף המבוגר יש יותר נקודות אחיזה ציוריות, יותר עניין.

ההדפסים בסדנה הם תולדה של המהלך הזה. הבחירה בחזה ללא פנים משדרת כל מיני מסרים ומחשבות על מהו פורטרט נשי ועל ההתמודדות הבלתי פוסקת של כולנו עם אזור זה של גופנו, המעצב בדרך כזו או אחרת את זהותנו הנשית אם במודע אם לאו.

אירנה: גם כשיש עירום בהדפסים שלך הוא נראה כמו לבוש, כמו בגד, כמו קליפה. כשמסתכלים על העבודות קיימת תחושה שאי אפשר להגיע לעירום עצמו, שאי אפשר לשבור את החיץ בין פנים לחוץ. במובן זה העבודות יוצרות סוג של מחאה, של התרסה.

נעמי: אין ספק שהנושא של החיץ בין הפנים לחוץ מעסיק אותי. בעבודה האחרונה שיצרתי בסדנה "חילוף חומרים" נדמה לי שהחיץ הזה נשבר לחלוטין והגוף למעשה מתמזג עם הסביבה. יחד עם זה קשה לי לראות את העבודות מבחוץ. ברור לי שיש כאן מחאה, אבל הציור שלי נובע ממקום די לא מודע הנושאים, הקומפוזיציות וגם אופי העבודה. בעיקרון אני עובדת עד שאני מגיעה לנקודה שבה אני מרגישה סוג של שקט. אין בי וירטואוזיות וגם לא מטרה ברורה שאליה אני שואפת, אלא מין חיפוש בדרך של ניסוי וטעייה. אני מאמינה שההצטברות של הדברים תיצור מכלול, והמכלול ייצור משמעות וישקף את מי שאני.

אירנה: כאמנית בפרויקט עבדת בסדנה תקופה ממושכת, שבמהלכה הגעת יום אחר יום ובמידה רבה הפכת לחלק מהסדנה באותה התקופה.

נעמי: האינטנסיביות של העבודה שלי בסדנה נבעה מסוג של פרפקציוניזם שהוא הצד האחר של הכפייתיות צד עצור שאני משייכת אותו הן לרקע התרבותי שלי והן לתפיסה של נשיות מכונסת ולא משוחררת. אני עוף מוזר בחברה הישראלית, שמאוד סוגדת לשחרור, לקו החופשי. אני נותנת כבוד לצד המאופק הזה שבי, אפילו אם הוא לא מתגמל אותי באופן ישיר. אני לא מאמינה בקיצור תהליכים, אני לא מאמינה שאפשר לדלג באמת על דברים בתוכנו. רן סגל, הדפס, הציע לי לעבוד באופן חופשי על לוח המתכת, ההדפס האחרון

שעשיתי אכן יצא מאוד חופשי יחסית, אבל הרגשתי שאת החופש הזה הייתי צריכה להרוויח
ביושר, ושהוא הגיע רק אחרי תהליך ארוך וסיזיפי. ובכלל, העבודה עם רן הייתה מאוד
מיוחדת, הרגשתי שהוא שותף מלא לעבודות שלי.